

POSTANOWIENIE

Dnia 23 kwietnia 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Paweł Grzegorzcyk

w sprawie z powództwa R. Z.
przeciwko M. P. i małoletniej E. P. Z.
o ustalenie ojcostwa i roszczenia z tym związane,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 23 kwietnia 2021 r.,
na skutek skargi kasacyjnej pozwanych
od wyroku Sądu Okręgowego w R.
z dnia 23 stycznia 2020 r., sygn. akt V Ca (...),

- 1. odrzuca skargę kasacyjną w części zaskarżającej oddalenie apelacji pozwanych w odniesieniu do rozstrzygnięcia w przedmiocie władzy rodzicielskiej nad małoletnią E. P. Z. oraz w przedmiocie alimentów;**
- 2. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania w pozostałym zakresie;**
- 3. zasądza od pozwanej M.P. na rzecz powoda kwotę 360 (trzysta sześćdziesiąt 00/100) złotych tytułem kosztów postępowania kasacyjnego;**
- 4. odstępuje od obciążenia pozwanej E. P. Z. kosztami postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 23 stycznia 2020 r. Sąd Okręgowy w R. oddalił apelacje stron od wyroku Sądu Rejonowego w R. z dnia 26 marca 2019 r. w sprawie z powództwa R. Z. przeciwko małoletniej E. P. i M. P. o ustalenie ojcostwa i roszczenia z tym związane.

Wyrok Sądu Okręgowego zaskarżyły skargą kasacyjną pozwane w zakresie rozstrzygnięcia oddalającego apelację pozwanych i rozstrzygającego o kosztach procesu, wnosząc o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, uchylenie wyroku w zaskarżonym zakresie i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w R. do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, którego dopuszczalność jest ograniczona ze względu na przedmiot sprawy i wartość przedmiotu zaskarżenia. Ograniczenia te mają zastosowanie zarówno w procesie (art. 398² k.p.c.), jak i w postępowaniu nieprocesowym (art. 519¹ k.p.c.).

In casu skarga kasacyjna została złożona od wyroku Sądu drugiej instancji, w którym oddalono apelację od wyroku Sądu pierwszej instancji rozstrzygającego o ojcostwie powoda (pkt I), nadaniu dziecku nazwiska (pkt II), władzy rodzicielskiej nad córką stron przez powierzenie jej matce z jednoczesnym ograniczeniem władzy rodzicielskiej ojca (pkt III) oraz roszczeniu alimentacyjnym na rzecz małoletniej (pkt IV). Okoliczność, że zaskarżony wyrok zapadł w sprawie o ustalenie ojcostwa, w której skarga kasacyjna jest dopuszczalna, nie przesądzała w tym stanie rzeczy o dopuszczalności skargi kasacyjnej w odniesieniu do pozostałych rozstrzygnięć zawartych w wyroku. To, że zapadły one w postępowaniu zainicjowanym powództwem o ustalenie ojcostwa, nie oznacza *per se*, że stają się one zaskarżalne skargą kasacyjną, w oderwaniu od relewantnych norm procesowych, regulujących dostępność skargi kasacyjnej. Dopuszczalność skargi kasacyjnej należało w konsekwencji ocenić w odniesieniu do każdego z zawartych

w wyroku rozstrzygnięć (por. odpowiednio postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 31 sierpnia 2017 r., V CSK 303/17, niepubl.).

Niedopuszczalność skargi kasacyjnej co do rozstrzygnięcia orzekającego w przedmiocie alimentów wynikała wprost z art. 398² § 2 k.p.c., zgodnie z którym skarga kasacyjna w sprawie o alimenty jest niedopuszczalna. W judykaturze wskazano już, że niedopuszczalność ta odnosi się również do rozstrzygnięć w przedmiocie alimentów zapadających w postępowaniu rozwodowym lub w postępowaniu o ustalenie ojcostwa (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 października 2004 r., I CZ 111/04, niepubl., z dnia 18 listopada 2011 r., II CSK 278/11, niepubl. i z dnia 31 sierpnia 2017 r., V CSK 303/17; częściowo odmiennie postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 września 2013 r., V CSK 563/12, niepubl.).

Tezę tę należało odnieść również do rozstrzygnięcia w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Sprawy dotyczące władzy rodzicielskiej przynależą systemowo do kategorii spraw z zakresu prawa rodzinnego, opiekuńczego i kurateli w rozumieniu art. 519¹ § 2 k.p.c. (por. art. 561-605 k.p.c.). W tej grupie spraw skarga kasacyjna przysługuje jedynie w sprawach o przysposobienie i o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami, chyba że wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż sto pięćdziesiąt tysięcy złotych. Poza tym kręgiem lokują się sprawy w przedmiocie władzy rodzicielskiej (por. art. 579 i n. k.p.c.), co uzasadnia m.in. wzgląd na obniżoną stabilność merytorycznych rozstrzygnięć zapadających w tych sprawach i możliwość ich zmiany na podstawie art. 577 k.p.c. (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 31 sierpnia 2017 r., V CSK 303/17 i powołane tam dalsze orzecznictwo). Dotyczy to także sytuacji, w których rozstrzygnięcie w przedmiocie władzy rodzicielskiej nie zapada w samodzielnym postępowaniu, lecz w związku z procesem rozwodowym lub o ustalenie ojcostwa (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 3 lipca 2003 r., V CK 305/03, niepubl. i z dnia 28 maja 2013 r., V CZ 163/12, niepubl.; częściowo odmiennie postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 września 2013 r., V CSK 563/12).

Należało przy tym zauważyć, że niemożność zaskarżenia orzeczenia co do władzy rodzicielskiej, podobnie jak co do alimentów, nie oznacza, iż ewentualne uchylenie wyroku w zakresie ustalającym ojcostwo pozostaje bez wpływu na kwestię władzy rodzicielskiej lub alimentacji, jest bowiem oczywiste, że oddalenie żądania ustalenia ojcostwa niweczy i czyni bezprzedmiotowym oparte na więzi ojcostwa rozstrzygnięcie sądu co do władzy rodzicielskiej i alimentów. Fakt jednak, że orzeczenie co do władzy rodzicielskiej lub alimentów zapada w wyroku ustalającym ojcostwo, nie może uzasadniać objęcia tych rozstrzygnięć kontrolą kasacyjną, skoro sprawy te - rozstrzygane samodzielnie - pozostają poza jej granicami, a argumenty celowościowe, które stoją za tym rozwiązaniem, są na równi aktualne w obu rozważanych sytuacjach. Odmienne zapatrywanie pociągałoby za sobą znaczną systemową niespójność w kwestii dopuszczalności skargi kasacyjnej *ratione materiae*, toteż należy w miarę możliwości preferować taki sposób wykładni, który pozwala tej niekonsekwencji uniknąć.

Odmienne stanowisko należało zająć co do rozstrzygnięcia o nadaniu dziecku nazwiska na podstawie art. 89 § 2 k.r.o., składającego się z nazwiska matki i dołączonego do niego nazwiska mężczyzny, którego ojcostwo podlegało ustaleniu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 listopada 2011 r., II CSK 278/11). Rozstrzygnięcie to zapada bez żądania, jego treść jest determinowana wprost brzmieniem przepisu i wynikiem postępowania o ustalenie ojcostwa, a jego pochodny charakter względem orzeczenia ustalającego ojcostwo, jak również względem jasności sytuacji co do powrotu dziecka do poprzedniego nazwiska w razie uchylenia orzeczenia ustalającego ojcostwo, nakazują przyjąć, że skarga kasacyjna ukierunkowana przeciwko rozstrzygnięciu ustalającemu ojcostwo obejmuje również związane z nim i zawarte w wyroku ustalającym ojcostwo orzeczenie o nadaniu dziecku nazwiska, którego członem jest nazwisko ojca. W konsekwencji, uchylając orzeczenie ustalające ojcostwo, sąd powinien uchylić również wtórne względem niego rozstrzygnięcie dotyczące nazwiska dziecka, za czym przemawiają także względy pragmatyczne. W tym przypadku na ocenę tę nie może rzutować fakt, że zmiana nazwiska dziecka może stanowić samodzielny przedmiot postępowania sądowego (art. 8 ust. 3 ustawy z dnia 17 października

2008 r. o zmianie imienia i nazwiska, jedn. tekst: Dz. U. z 2020 r., poz. 707), w którym skarga kasacyjna jest niedopuszczalna (art. 519¹ § 2 k.p.c. *a contrario*).

Skarga kasacyjna w zakresie odnoszącym się do rozstrzygnięcia w przedmiocie władzy rodzicielskiej i alimentów podlegała w konsekwencji odrzuceniu jako niedopuszczalna *ratione materiae* (art. 398⁶ § 3 k.p.c.).

W pozostałym zakresie należało zważyć, że merytoryczne rozpoznanie podstaw skargi kasacyjnej jest uwarunkowane wykazaniem okoliczności o charakterze publicznoprawnym, pozwalających uznać, że ocena zasadności skargi będzie służyć ponadindywidualnym celom tego środka zaskarżenia. Okoliczności te (przyczyny kasacyjne) zostały wskazane enumeratywnie w art. 398⁹ § 1 k.p.c. i stanowią one wyłączną podstawę oceny pod kątem przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Skarżące powołały się w tym kontekście na oczywistą zasadność skargi kasacyjnej (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.) i istotne zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.) dotyczące tego, czy dopuszczalne jest ustalenie ojcostwa mężczyzny, który obcował z matką dziecka w okresie koncepcyjnym i faktycznie jest ojcem dziecka, gdy zachodzą poważne wątpliwości co do tożsamości tego mężczyzny, wynikające z różnic w danych osobowych zawartych w akcie urodzenia, paszporcie i dokumencie nadania obywatelstwa.

W judykaturze Sądu Najwyższego wskazywano wielokrotnie, że przesłanka oczywistej zasadności skargi kasacyjnej oznacza, że dla przeciętnego prawnika skarga *prima facie* zasługuje na uwzględnienie. Oczywiste jest tylko to, co można dostrzec bez potrzeby głębszej analizy, czy przeprowadzenia dłuższych badań lub dociekań. Zarzucane uchybienia muszą zatem mieć kwalifikowany charakter, dotyczyć konkretnych przepisów prawa i być dostrzegalne w sposób oczywisty, na pierwszy rzut oka, co skarżący winien wykazać (por. np. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 12 grudnia 2000, V CKN 1780/00, OSNC 2001, nr 3, poz. 52, z dnia 22 marca 2001 r., V CZ 131/00, OSNC 2001, nr 10, poz. 156, i z dnia 15 czerwca 2018 r., III CSK 38/18, niepubl.).

Argumenty wniosku nie pozwalały jednak uznać, by zaskarżone orzeczenie było nieprawidłowe, a tym bardziej by było ono wadliwe w stopniu oczywistym

i elementarnym, co stanowi założenie rozważanej przyczyny kasacyjnej. Skarżące w istocie nie negowały, że powód jest ojcem małoletniej, wskazywały natomiast na niewyjaśnione wątpliwości co do tożsamości powoda i używanego przezeń nazwiska. Sąd Rejonowy ocenił jednak, że przedłożone w sprawie dokumenty, w tym odpis paszportu i akt nadania obywatelstwa brytyjskiego, nie budziły wątpliwości i pozwoliły ustalić tożsamość powoda. Sąd Okręgowy ocenę tę podzielił, podnosząc, że paszport powoda był wystarczający do ustalenia jego tożsamości. Kwestia ta sytuje się w sferze oceny dowodów (art. 233 § 1 k.p.c.), której podważanie na etapie postępowania kasacyjnego jest niedopuszczalne (art. 398³ § 3 k.p.c.). Twierdzenie skarżących, że powód jest osobą o nieustalonej tożsamości odrywało się zatem od wiążącej Sąd Najwyższy podstawy faktycznej zaskarżonego wyroku (art. 398¹³ § 2 k.p.c.).

Niezależnie od tego, skarżące pominęły, że proces o ustalenie ojcostwa służy przesądzeniu prawnej więzi ojcostwa opartej na więzi biologicznej między mężczyzną będącym stroną postępowania a dzieckiem, nie zaś ocenie, czy mężczyzna ten (domniemany ojciec) posługuje się „prawidłowym” nazwiskiem lub prostowaniu ewentualnych nieścisłości bądź niezgodności w danych osobowych zawartych w dokumentach obrazujących stan cywilny. Sytuacja taka, jeżeli istnieje, powinna zostać wyjaśniona we właściwym postępowaniu, z uwzględnieniem miarodajnych regulacji właściwego prawa materialnego.

Powołanie się na istotne zagadnienie prawne w rozumieniu art. 398¹ § 1 pkt 1 k.p.c. wymaga sformułowania problemu prawnego i uzasadnienia, że ma on znaczenie dla rozwoju prawa lub precedensowy charakter. Problem ten powinien odnosić się do konkretnych, powołanych we wniosku przepisów prawa, zostać ujęty w sposób abstrakcyjny, tak, aby jego rozstrzygnięcie mogło uzyskać ogólnejsze znaczenie, a zarazem wiązać się z rozpoznawaną sprawą. Konieczne jest przy tym wskazanie argumentów, które prowadzą do jego rozbieżnych ocen i możliwych kierunków interpretacyjnych (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11, z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151, z dnia 13 lipca 2007 r., III CSK 180/07, niepubl., z dnia 10 kwietnia 2014 r., IV CSK 623/13, niepubl., z dnia 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, niepubl., z dnia 9 kwietnia 2015 r., V CSK 547/14, niepubl.).

Pytanie przedstawione w skardze nie czyniło zadość tym wymaganiom w stopniu oczywistym. Postawiony problem był osadzony ściśle w okolicznościach konkretnej sprawy; we wniosku nie przedstawiono jakiegokolwiek jurydycznej argumentacji, która mogłaby uzasadniać, dlaczego ma on „istotny” charakter z punktu widzenia publicznoprawnych celów skargi kasacyjnej; zaniechano również wskazania alternatywnych kierunków jego rozstrzygnięcia.

Z tych względów, na podstawie art. 398⁶ § 3 i art. 398⁹ § 2 w związku z art. 98 § 1, art. 102, art. 398²¹ i art. 391 § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.